

דאסור לחתוך בכלי, והרי רבי אליעזר מתיר אפילו מלאכה דאורייתא?

משום דמודה רבי אליעזר דכמה דאפשר לשנויי משנינין! והרי כאן אפשר לחתוך היבלת ביד שהוא שינוי, ואינו אסור אלא מדרבנן. הילכך לא מחללין שבת לחתוך כדרכו בכלי שהוא אסור מדאורייתא. ורק במקום שאי אפשר לעשות ע"י שינוי עבדינן אפילו כדרכו.

קג-ב

והוינן בה: מאי היא?

מנין לנו שרבי אליעזר מודה דלא עבדינן כדרכו היכא שאפשר לשנות?

ומשנינן: דתניא: כהן שעלתה בו יבלת על גופו, שפוסלתו מן העבודה — חבירו חותכה לו בשבת בשינוי, כדי שיוכל לעבוד.

ודייקנן: בשינוי, אין. רק בשינוי יכול לחתוך לו הואיל ואיסורו רק משום שבות, כיון שאין הדרך בכך.

אבל בכלי, שהדרך לחתוך בו, לא.

וכמו כן משמע שאפילו כשחותכו בשינוי, רק חבירו, אין. דוקא על ידי חבירו מותר, לפי שחבירו אינו יכול לחתוך היטב לאדם אחר בלא כלי.

אבל איהו לעצמו לא! לפי שאדם יכול לאמן את עצמו ולחתוך לעצמו את יבלתו בשינוי.

ומצינו שנחלקו בזה רבי אליעזר וחכמים במסכת שבת צד ב. שרבי אליעזר סובר

שכל העוסקין בקדשים הם זריזים וחכמים, (121) ואין חשש שמא יבאו לחתות גחלים בשבת. ולא משום שהתירו שבות דמקדש במדינה.

ואבוי שלא השיב לרב ספרא כן, סבר: רק "כהנים זריזין הן" אמרינן שבכמה מקומות בש"ס מצינו שאמרו כן, לפי שכיון שנכנס הכהן לעבודה בידוע שלמדוהו הלכות קדש.

אבל "בני חבורה זריזין הן" לא אמרינן! שאין לך אדם מישראל שאינו עושה פסח.

רבא אמר ליישב הסתירה בין משנתנו למשנה בפסחים:

שתיהן מדברות אמנם באותו אופן, שחותך היבלת ביד והיא לחה.

נכי אי אפשר להעמיד משנתנו ביבישה מחמת הקושיא דלעיל דא"כ אפילו בכלי יהא מותר. והמשנה דפסחים אי אפשר להעמיד בכלי שהרי הוכחנו לעיל שמדובר שם באיסור דרבנן].

ומכל מקום לא תקשי אהדדי.

דמתניתין — רבי אליעזר היא שחולק שם במשנה דפסחים על רבנן, דאמר: מכשירי מצוה דוחין את השבת אפילו במלאכה האסורה מדאורייתא, ואפילו כשהיה אפשר לעשותה מערב שבת, וכל שכן באיסור שבות כגון חתיכת יבלת ביד.

ולא תיקשי, אם כן למה קתני במתניתין

ביד? וצריך לומר, שמסתמא בכל חבורה ממנין לכל הפחות חכם אחד ביניהם, שיוורה להם דיני

121. לכאורה א"כ גם בחתיכת יבלתו של הפסח נימא דבני חבורה זריזים, ולמה גזרו שלא יחתוך

הנוטל [קוצץ] צפרניו לעצמו בשבת, חייב חטאת, אפילו כשנטלם זו בזו או בשיניו. ורק כשחבירו נטלם לו על ידי צפרניו או בשיניו הוא פטור.

וחכמים סברי שאפילו הוא עצמו פטור כשחתכם בצפרניו או בשיניו.

והשתא מוכיחה הגמרא: **מני**, מי הוא התנא ששנה את ברייתא הזאת?

**אילימא רבנן**, דסברי דמכשירי מצוה אין דוחין שבת. ואשמעינן הכא שדוקא מלאכה דאורייתא אינן דוחין, אבל שבות כגון חתיכת יבלת ע"י חבירו בשיניו, הואיל והוא **במקדש** הרי הוא דוחה את השבת.

אי אפשר לומר כן.

דהא **כיון דאמרי רבנן בעלמא**, שלא במקום מצוה, שאפילו ליטול צפרניו לעצמו בשיניו אינו אסור אלא **משום שבות**. אם כן **הכא** שהתרת לו לחתוך את היבלת ולעבור על שבות כיון שהוא במקדש — **מה לי הוא, מה לי חבירו?**

**אלא, לאו, רבי אליעזר** היא דאמר **בעלמא** שלא במקום מצוה, שהנוטל צפרניו לעצמו בשיניו חייב **חטאת**. ורק כשחבירו נוטל לו בצפרניו הוא רק שבות.

**והכא**, בכהן שעלתה בו יבלת, **אף על גב**

דרבי אליעזר סבר **דמכשירי מצוה דוחין את השבת**, אפילו במלאכה דאורייתא, בכל זאת **כמה דאפשר לשנויי משנינן**.

ולכן לא מתירין לו לחתוך בעצמו את היבלת שהוא איסור דאורייתא, כיון שאפשר על ידי חבירו שהוא רק שבות.

הרי שרבי אליעזר סובר במכשירי מצוה, כמה דאפשר לשנויי משנינן.

ודחינן: **לא**.

**לעולם** ברייתא זו **רבנן** היא.

**ואי עלתה היבלת בכריפו** — **הכי נמי** שהיה יכול לחתכה בעצמו על ידי שיניו, שגם בכך אינו אלא משום שבות.

אלא **הכא במאי עסקינן, כגון שעלתה לו נשיכה** כלומר יבלת **בגבו, ובאצילי ידיו** במרפקו. **דאיהו** עצמו **לא מצי שקיל לה**, הילכך חותכו לו חבירו בשיניו.<sup>(122)</sup>

אבל לעולם, רבי אליעזר סבר דמכשירי מצוה דוחין שבת במלאכה דאורייתא, ואפילו כשאפשר לשנות ולעשות על ידי מלאכה האסורה רק משום שבות.

ומקשינן על הדחיה: **ואי רבנן** היא — **נשקליה ניהליה ביד**.

122. ולא נקט באופן שעלתה במקום שיכול בעצמו ליטול על אף דהוי רבותא טפי, שהוא עצמו יכול ליטלה. משום דאתי לאשמעינן שאפילו חבירו יכול לעבור על שבות כדי שהוא יוכל לעבוד. תוד"ה שעלתה.

צליית הפסח ואכילתו. משא"כ בחתיכת יבלתו, שנעשת מחיים, שאז עדיין לא נתמנו אחרים עמו, שכל אחד מפריש לעצמו את הפסח, ורק אח"כ, קודם שחיטתו, הוא ממנה אחרים עמו. רש"ש.

תיקשי, לרבי אליעזר נמי, לישקליה ניהליה ביד! שהרי גם כשחבירו חותכו ביד הוי שינוי, ולמה נאמר שחותכו דוקא בשינוי?

ומתרצינן: האי — מאי!?

אי אמרת בשלמא דברייתא רבי אליעזר היא, דסבר שמעיקר הדין מכשירי מצוה דוחין גם מלאכה דאורייתא, ובין אב מלאכה ובין שבות נחשבים כהיתר לגבי מכשירי מצוה.

אלא, שבכל זאת צריך לשנות ולהמעיט מחומר האיסור במקום שאפשר.

אם כן, כי היכי שמשנים מאב מלאכה לשבות, היינו נמי דגזר יד אטו כלי.

שמשנים גם כן משבות חמורה לשבות קלה. ויד הוא שבות חמורה יותר משינוי, כי הדרך היא יותר לחתוך ביד מאשר בשינוי. ועל כן היא דומה יותר לכלי, ויש לגזור בה אטו כלי, ולכן לא שרינן אלא בשינוי.<sup>(123)</sup>

אלא, אי אמרת רבנן היא, שמעיקר הדין מכשירי מצוה לא דוחין רק שבות ולא מלאכה דאורייתא — נשקליה ניהליה ביד! <sup>(124)</sup>

כי מה הבדל בין שבות חמורה לשבות קלה?

והיינו, לאשמעינן רבנן שחבירו יכול לחתוך לו יבלתו בידיו, שהוא גם כן רק שבות, דהשתא שמעינן תרתי:

א. מכשירי מצוה אינן דוחין אלא שבות ולא אב מלאכה, שהרי בכלי אסור לו לחתוך.

ב. ותפשוט נמי הא דרבי אלעזר.

דאמר רבי אלעזר: מחלוקת רבי אליעזר וחכמים במסכת שבת, דוקא כשנטל צפרניו ביד, אבל אם נטלן בכלי דברי הכל חייב. דהוי תולדה של מלאכת גוזז, שהוא חותך את הצפורן המחוברת לאדם חי, ודומה לגוזז צמר מבעל חי.

וחידוש זה לא שמענו אלא אם היה כתוב שמותר לחתוך ביד, והיינו מדייקים שבכלי לא, משום דהוי אב מלאכה.

אבל השתא שכתוב שחותך בשינוי, אי אפשר לדייק כן, שהרי אפילו בידיו, דהוי גם כן שבות, לא התירו לו [דהוי שבות חמורה מבשינוי, שהדרך יותר לחתוך ביד מבשינוי].

ואם כן יתכן שגם בכלי אין בו אלא משום שבות?

ומקשינן על המקשן: וליטעמיד, שאתה רוצה להעמיד הברייתא כרבי אליעזר שצריך לחתוך ע"י חבירו כדי לשנות כמה שאפשר.

לנו לחזור אחר שבות הקל יותר כדי שלא יבאו להתיר מלאכה גמורה. שהרי מכשירי מצוה דוחין שבת אפילו במלאכה דאורייתא כשאי אפשר לשנות. אבל לרבנן אין לחשוש שיבאו להתיר מלאכה דאורייתא, שלשיטתם אין שום אופן שמכשירי מצוה ידחו שבת. וא"כ יש להתיר גם שבות חמורה. תוד"ה אי אמרת.

123. ובמתניתין, דאוקימנא כרבי אליעזר, ואעפ"כ מותר לחתוך היבלת ביד, דהא קתני בכלי אסור ומשמע דביד מותר — יש לומר דגבי בהמה דממאסי לחתוך בשינוי התירו אפילו ביד. תוד"ה מה.

124. ובתוספות ביארו, בשלמא לרבי אליעזר יש

ומסקינן: ותו לא מידי! אין להקשות יותר על כך שהעמדנו הברייתא כרבי אליעזר, והוכחנו שרבי אליעזר סובר דכמה דאפשר לשנויי משנינן.

### מתניתין:

כהן שלקה נפצע באצבעו בשבת — כורך עליה גמי אם הוא נמצא במקדש. ואעפ"י שהגמי מרפא את המכה, מותר לו, לפי שיש בכך צורך עבודה. היות ואין זה מן הראוי שתראה מכתו בשעת העבודה.

**אבל לא יכרוך עליה גמי אם הוא במדינה.**

שחכמים אסרו לרפאות בשבת, גזירה שמא ישחוק סממני רפואה.

**ואם כונתו לכרוך את הגמי כדי להוציא דם, שמהדק את הגמי על המכה — כאן וכאן אסור.**

שאף במקדש אסור, היות ואין בזה צורך עבודה.

ועוד, הרי הוא עובר על מלאכה דאורייתא של חובל, ולא הותרה מלאכה גמורה במקדש אלא בעבודת הקרבנות עצמה.

### גמרא:

**אמר רב יהודה בריה דרבי חייא: לא שנו שמותר לכהן לכרוך ולעבוד אלא גמי, שאינו נחשב לבגד כלל.**

**אבל אם יכרוך על המכה צילצול, שהוא חגור קטן נאה — הוי יתור בגדים** ויפסול עבודתו.

כי כהן שלבש בגד מיותר בשעת עבודה הוא פוסל את העבודה בכך.

**ורבי יוחנן אמר: לא אמרו ש"יתור בגדים" פוסל אלא כשלבשו במקום הראוי ללבישת בגדים.** (125)

**אבל שלא במקום בגדים, כגון הכא, שלבש בגד על אצבעו — לא הוי יתור בגדים.**

ופרכינן: היכי שרינן לכרוך על אצבעו גמי או צלצול בשעת עבודה? והרי נהי דאין כאן יתור בגדים, אך, ותיפוק ליה לאיסור משום חציצה, שחוצץ הגמי או הצלצול בין ידו של הכהן לבין העבודה.

דכתיב "ולקח הכהן", "וזרק הכהן", דמשמע שתהא העבודה בעצמו של כהן, דהיינו בידו ממש ולא באמצעות דבר אחר!?

ומשנינן: הא דמותר גמי או צלצול, היינו כשכרך על אצבע ביד שמאל, שאין עושין בה עבודה.

**אי נמי אפילו ביד ימין, ושלא במקום עבודה, כגון שכרך על גב האצבע, ואין בה משום חציצה.**

**ופליגא** הא דאמר רבי יוחנן דשלא במקום בגדים אין פסול של יתור בגדים, ומשמע דכל בגד, ואפילו יש בו שלש אצבעות של שלש אצבעות, אינו פוסל שלא במקום בגדים — על הא דאמר רבא.

הבגדים לבשרו של הכהן. וי"ל דמיירי שלובש

125. וא"ת תיפוק ליה דפוסל משום חציצה בין

**דאמר רבא, אמר רב חסדא:**

**במקום בגדים — אפילו נימא אחת הנמצאת בין בשרו ובין הבגד חוצצת!**

ואע"ג שאין בכך משום יתור בגדים, שהרי הנימא אינה בגד כלל, מכל מקום יש כאן חציצה בין הבגד לבשרו של הכהן.

וילפינן לה מדכתיב "ומכנסי בד ילבש — על בשרו", שהבגד צריך שיהיה על בשרו ממש, בלא חציצה ביניהם.

**אבל שלא במקום בגדים — אין חסרון של חציצה, אלא רק חסרון של יתור בגדים.**

וחסרון זה של "יתור בגדים" הוא רק בלבישת בגד שיש בו לפחות מידה של **שלש** אצבעות על שלש אצבעות.

שאו הן [שלש האצבעות על שלש האצבעות של מידת הבגד] **חוצצות!**

[לאו דוקא חוצצות. אלא הכונה היא שהן פוסלות מדין יתור בגדים. ונקט לשון "חציצה" משום שבתחילה נקט רב חסדא לשון זה ביחס לנימא אחת במקום בגדים, ששם הפסול הוא משום חציצה, ולא משום יתור בגדים. ולכן המשיך בלשון חציצה גם בהמשך, ביחס ליתור בגדים].

**אבל בגדים שהם במידה של פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות — אינן חוצצות!**

[שאינן זה נחשב ליתור בגדים כיון שאין עליהם שם בגד.

וכמו כן גם אינן חוצצות בין הבגד לבשרו,

שהרי שלא במקום בגדים הוא. וגם לא שייך לדון מדין חציצה בין הכהן לעבודה, כי מדובר שהחציצה נמצאת על גופו שלא במקום עבודה].

והיינו, דפליג רבא בשם רב חסדא על רבי יוחנן.

שרבא סבר כי גם שלא במקום בגדים יש את החסרון של יתור בגדים. בעוד שרבי יוחנן סובר שאין חסרון של יתור בגדים אלא במקום בגדים.

והוינן בה: הא פשיטא לן דרבא בשם רב חסדא, דאמר אפילו שלא במקום בגדים יש את החסרון של יתור בגדים — **אדרבי יוחנן**, דאמר שאין בזה חסרון של יתור בגדים, **ודאי פליגא.**

אלא הא קא מיבעיא לן: האם גם **אדרבי יהודה בריה דרבי חייא**, דאמר צלצול [חגור קטן], ואפילו אין בו שלש על שלש חשיב יתור בגדים — **מי נימא** דגם עליו **פליגא** רבא בשם רב חסדא, שהרי רב חסדא אמר שדוקא בגד שלש על שלש הוא יתור בגדים.

או שמא רב חסדא סבור כרב יהודה בריה דרבי חייא, שחגור קטן נחשב ליתור בגדים, כבגד של שלש אצבעות על שלש אצבעות, מחמת חשיבותו?

ופשטינן: **שאני צלצול קטן, דחשיב**. ולפיכך הרי הוא נחשב כיתור בגדים, למרות שאין בו שלש על שלש אצבעות.

**לישנא אהרינא אמרי לה:**

**אמר רב יהודה בריה דרבי חייא: לא שנו שמותר לכהן העובד במקדש לכרוך על**

אצבעו, אלא גמי.

**אבל צלצול חגור קטן — חוצץ.**

והיינו פסול של יתור בגדים, ולא של חציצה!

ונקט רב יהודה לשון "חציצה" משום המחלוקת שלו עם רבי יוחנן, שתבואר בסמוך.

ורבי יוחנן נקט לשון חציצה בדוקא.

לפי שהוא אומר [להלן] כי בגד שהוא פחות משלש על שלש חוצץ במקום בגדים. ופסול זה הוא רק משום חציצה, ולא משום יתור בגדים, לפי שבפחות משלש אצבעות אין פסול של יתור בגדים.

ונמצא, שאין חילוק לדינא בין לישנא קמא ללישנא בתרא בדינו של רב יהודה בריה דרבי חייא, וכל החילוק לדינא הוא להלן, בדברי רבי יוחנן.

ורק חילוק לשוני יש בין שתי הלישנות.

שלישנא קמא נקטה לשון "יתור בגדים" בצלצול קטן, לדברי רב יהודה בריה דרבי חייא.

ולישנא בתרא נקטה לשון חציצה.

אך, כאמור, גם בלישנא בתרא הכונה היא ליתור בגדים, ולא לפסול חציצה.

**ורבי יוחנן אמר: לא אמרו שחציצה פוסלת בפחות משלש על שלש — אלא במקום בגדים.**

שהחסרון הוא משום חציצה בין הבגד

לבשרו, וחסרון זה הוא בכל שהוא, שהרי אפילו נימא אחת חוצצת.

[כאן הכונה לחציצה ממש, ואגב מימרא זו נקט בכל הלישנא אחרינא לשון חציצה, גם כשהכונה היא לפסול יתור בגדים].

**אבל שלא במקום בגדים,** שאין שם חסרון חציצה, אלא רק חסרון יתור בגדים, הרי רק בגדים שיש בהם מידה של

**שלש על שלש** אצבעות **חוצצות** [היינו, קד-א נחשבות ליתור בגדים].

אבל בגדים שהם פחות משלש על שלש אצבעות — אין חוצצות, ואפילו היה זה בגד חשוב, כגון צלצול קטן.

והיינו, ושיום דברי רבי יוחנן אלו — להא דאמר רבא אמר רב חסדא.

וזה מה שהתחדש בלישנא בתרא, שלא כדברי לישנא קמא, הסוברת שנחלקו רבא בשם רב חסדא ורבי יוחנן. אלא, לפי לישנא בתרא, שניהם אמרו את אותו הדבר!

והוינן בה: הא פשיטא לן דרבי יוחנן פליג אדרב יהודה בריה דרבי חייא בדין צלצול קטן.

שהרי הוא בא לחלוק עליו, ולומר, שאפילו בצלצול קטן אין בו יתור בגדים, לפי שאין בו שלש על שלש.

אלא הא מיבעיא לן: לימא, האם גם מה שאמר רבא בשם רב חסדא, דשלא במקום בגדים רק שלש על שלש חוצץ [דהיינו, שהוא פוסל מצד יתור בגדים], בכלל זה גם שצלצול קטן אינו חוצץ, וממילא פליגא אדרב יהודה בריה דרבי חייא.